

UNIVERSITATEA DIN TURKU

COLUMNĂ 18

PUBLIKAȚIE A
LECTORATULUI DE LIMBA ROMÂNĂ

decembrie 2005
TURKU

Responsabil de număr

Marilena Aldea

Lectoratul de Limba Română
Universitatea din Turku - Turun Yliopisto
Henrikinkatu 2 - FIN - 20014 - Turun Yliopisto
TURKU - FINLANDA

ISSN 0780 - 1262
TURUN YLIOPISTO, DIGIPAINO
TURKU 2005

Lectoratul de Limba Română – 30 de ani

*Dedicăm numărul 18 al „Columnei”
tuturor celor care, de-a lungul anilor, și-au adus contribuția la
înfăptuirea și buna funcționare a Lectoratului de Limba
Română de la Universitatea din Turku.*

*Adresăm sincere și calde mulțumiri instituțiilor și
persoanelor, care, prin competență și atașament au făcut posibilă
cunoașterea limbii și culturii române în Finlanda.*

*În numele lectoratului,
Marilena Aldea*

Lectoratul de Limba Română – 30 de ani de la înființare

Lectoratul de Limba Română a Universității din Turku are în toamna aceasta 30 de ani de existență. S-au organizat cursuri de limba română sporadic și mai înainte, la câteva universități finlandeze, dar acestea n-au constituit o unitate independentă, rezultatul cursurilor nefiind un certificat academic inclus în diploma de licență.

Lectorii de limba română au prestat munca didactică singuri, bineînțeles în colaborare cu profesorul de limbi romanice, dar totuși cu o libertate mare în probleme de organizare a muncii lor, dovedind o remarcabilă integritate profesională.

În total au funcționat până acum șase persoane ca lectori la Turku: Petru Gorcea (1975-1978), Nicolae Constantinescu (1978-1980 și 1992-1995), Florian Vlădica (1980-1982), Ion Stăvăruș (1982-1986), Rodica Bărbat (1990-1991), Marilena Aldea (1996-). Trei ani de zile, din 1986 până în 1989, postul de lector a rămas vacant – din motive ușor de înțeles – independent de cererile repetate adresate autorităților române competente. A fost un eveniment foarte îmbucurător când un nou lector – Rodica Bărbat – a reluat predarea imediat la începutul anului 1990.

Începuturile predării limbii române acum 30 de ani au fost modeste și, în parte, dificile. Era lipsă de material didactic și de bibliotecă, deși limba română nu era total absentă în biblioteca universității. Încet-încet s-au îmbunătățit uneltele ca și baza de recrutare a cursanților, din care majoritatea a constituit-o studenții de la franceză. O parte din cursanți a venit de la universitatea vecină de limbă suedeză, ca și de la alte facultăți, de pildă de la istorie și de la științe sociale. O expansiune spectaculară nici n-ar fi fost posibilă, luând în considerare resursele didactice limitate. Starea bibliotecii este acum satisfăcătoare în ceea ce privește literatura clasică, dar publicațiile de după 1990 sunt mai rare.

Lectorii au predat sporadic cursuri de română și la Universitatea din Helsinki, și, mai ales în ultimii ani, studenți de la universitățile din Helsinki, Tampere și Jyväskylä au frecventat cursuri de limbă română la Turku, în parte sub formă de „învățământ la distanță”.

În general lectorii au avut o formație și o experiență profesională diversă, și, ca urmare, au subliniat un aspect sau altul în predarea programei stabilite. Nu s-a făcut nici o încercare de „uniformizare”, considerându-se că dascălul este cel mai eficient în specialitatea sa. În unele cazuri s-au croit cursuri speciale pentru alte materii, de pildă un curs de etnografie românească pentru studenți de la etnografie.

STRUCTURILE FAMILIALE TRADIȚIONALE ÎN SOCIETATEA MODERNĂ

Fiind un produs al sistemului social, familia evoluează într-o strânsă interdependență cu dezvoltarea socială, configurările sale modificându-se în raport de transformările din societate. În acest sens, structurile familiale proiectează structura economico-socială, ca și treapta culturală pe care se situează o anumită comunitate la un moment dat.

Deoarece contextul social determină într-o manieră complexă și variată structurile, funcțiile și dezvoltarea familiei, numai punerea în relație a acestor elemente oferă posibilitatea de-a stabili cauzele profunde care determină în ultimă instanță structura, funcțiile, dinamica acesteia.

Evoluția diacronică a spațiului social constă în modificarea conținutului său real și a formelor sale de exprimare (a formelor pe care le îmbracă relațiile sociale în cadrul fiecărui spațiu social).

Raporturile sociale care intră în relație în cadrul comunităților umane se exprimă prin forme culturale specifice epocii. Întrucât acestea derivă din complexe culturale la care oamenii participă, condițiile, formele și categoriile culturale contribuie în mare măsură la descifrarea semnificațiilor reale ale raporturilor sociale.

Una dintre funcțiile elementare ale familiei tradiționale era aceea de a asigura individului o identitate în cadrul grupului, de a-i atribui o anumită poziție socială (din momentul nașterii, copilul pătrundea în spațiul familial și în spațiul cultural al comunității).

Viața în grup îi conferea sentimentul de siguranță și motivația necesară aderării la sistemul social, prin menținerea ordinii în cadrul familiei și între membrii familiei și străini. Conform sistemului de tradiții care reglementa ierarhiile din interiorul familiei, era consacrată superioritatea părinților asupra copiilor, a bătrânilor asupra tinerilor, a bărbaților asupra femeilor, a fraților mai mari asupra celor mici. Această ierarhie de roluri se realiza într-o disciplină foarte strictă dată de identitatea familiei cu gospodăria economică.

Societatea modernă a determinat o nouă structură a familiei (o restrângere a celei vechi), o modificare a funcțiilor (în sensul dispariției conținutului și a formelor lor tradiționale) și, implicit, răsturnarea ierarhiilor. Familia nu mai poate furniza individului munca, rolul și statutul său social, nu-și mai poate asuma toate funcțiile (începând cu aceea de a-l hrăni pe individ, de a-l proteja, aceea de socializare, de petrecere a timpului liber).

La nivelul satului românesc se perpetuează până în prezent (cu valorizările și resemnificările impuse de transformările societății contemporane) preocuparea pentru depășirea etapelor fundamentale din ciclul vieții (nuntă, naștere, înmormântare), pentru refacerea echilibrului familial cu mijloace spirituale (prin obiceiuri și practici magice, prin schimburile de bunuri compensatoare).

Funcția principală a obiceiurilor din ciclul familial era asigurarea pregătirii individului pentru starea de tranziție și pentru trecerea, cu consecințe minime pe plan sufletesc, social, demografic, economic, de la o stare la alta.

Cele mai multe dintre obiceiurile și textele riturilor de trecere performate la nivelul structurilor familiale evidențiau funcția integratoare a familiei.

În satul românesc tradițional, familia îndeplinea funcția esențială a restabilirii, refacerii echilibrului grupului în urma prejudicierii produse de moartea unuia dintre membri.

Configurarea morții în mentalitatea tradițională nu operează discontinuități între cele două registre ontologice (comunitatea viilor și cea a morților). Valorizarea negativă a săvârșirii din viață, sub aspectul disoluției degradării materiale, al desprinderii dramatice a corpului uman de mediul lui (comunitate socială, rude, prieteni, cunoscuți) este contrabalansată de reprezentarea eufemizată, ca trecere, călătorie.

Circulația permanentă între cele două paliere existențiale este transferată din planul imaginarului în cel al scenariului ceremonial. În spațiile locuite de români, obiceiurile legate de înmormântare conservă credința că moartea este o desprindere de comunitatea viilor, dar pentru integrarea în aceea a morților.

Simion Florea Marian consemnează în lucrarea *Înmormântarea la români* (S.F.I. Marian, 1995, p. 34) diferite variante de exprimare a trecerii unui om din lumea aceasta: “și-a dat sufletul”, “a repauzat”, “a adormit”, “a adormit în Domnul”, “l-a iertat Dumnezeu”, “s-a stins”, “s-a curmat firul vieții”, “a trecut în cealaltă lume” (în gândirea românească de tip tradițional există delimitarea clară între structurarea imaginară a “celeilalte lumi” și a lumii “de dincolo”; “lumea cealaltă” este absorbită de contingențele timpului și ale dimensiunii, fiind prin excelență un spațiu sacru; la polul opus de semnificație se află “lumea de dincolo”, domeniul misterios unde se duc toți muritorii după moarte, valorizată negativ și identificată uneori cu Iadul sau cu Infernul).

Dincolo de conotațiile pe care fiecare dintre variantele de exprimare le implică în plan simbolic, această serie sinonimică deține o funcție tabuistică (în context funebru, verbul “a muri” este legat de simbolizarea negativă a fenomenului, moartea rea).

Atitudinea ambivalentă a celor rămași în viață față de cei morți se imprimă și aspectului corelat numelui. Tabuul rostirii numelui celui defunct, preluat și la nivelul stratului, este generat de teama de morți și de moarte. Aceste elemente simbolice au fost resemnificate din perspectiva transferului de mentalități specific componentei creștine integrate stratului cultural folcloric. Substituenții lingvistici “călător”, “pribeag”, “dalb de pribeag”, “mutat”, “petrecut”, preferate substantivului “mort”,

demonstrează perspectiva pozitivă asupra morții, valorizată ca o simplă schimbare a registrului ontologic (verbul “a pribegi” asociat contextului funebru marchează limita ieșirii din sine și cea a trecerii într-o altă formă existențială).

Asimilarea morții cu o etapă a transferării dintr-o comunitate în alta se regăsește în eufeminizarea – prin valorificarea pozitivă – a mormântului și sicriului care devin case cu ferestre și uși.

În mentalitatea tradițională, unde orice act are un caracter sacramental, traversarea ciclului preexistență, existență, postexistență, presupune o schimbare a sălașului. În context simbolic imaginativ, se configurează un sistem perfect simbolic (în stadiul preexistenței, casa copilului este placenta, sufletul fiind găzduit în pântecul matern; în etapa existenței, spiritul este plasat într-un ansamblu orbicular sălașuind în trup, împreună cu trupul într-o casă, care la rândul său se află într-o țară, iar țara într-o lume; în postexistență, sufletului i se asigură un alt sistem protector, care-l situează mai întâi într-o “casă a strămoșilor”, circumscrisă Raiului care se află într-o altă lume ș.a.m.d.)

Una dintre cele mai semnificative obiectivări ale acestor imagini simbolice se regăsește în performarea gestuală și obiectuală a ritualurilor legate de cultul morților.

Sistemul funebru românesc a menținut asimilarea morții cu odihna, protecția în adâncul pământului, generând construcții imaginative eufeminizate. Astfel, în numeroase zone ale țării (aparținând mediului rural) există obiceiul cu implicații rituale de a se practica orificii în lada sicriului, valorizate ca ferestre prin care mortul poate răsufla, poate să privească mulțimea care îl petrece.

Dincolo de semnificațiile ferestrei, este evidentă asimilarea sicriului cu casa. Persistența în timp a acestei valorizări este confirmată de prezența acestei reprezentări în informațiile de teren obținute în urma culegerii efectuate în județul Prahova.

Chiar dacă în prezent mutațiile specifice societăților moderne au declanșat un proces de desacralizare a lumii, pentru membrii comunităților sătești se păstrează – în limitele funcționalității – semnificațiile religioase ale locuinței umane (consacrarea unui spațiu prin construirea unui sat sau a unei case echivalează cu dobândirea unei noi vieți, a unui nou început).

În acest sens, se remarcă grija comunității, a familiei – în special – de a asigura confortul celui care părăsește lumea viilor, preocuparea pentru înfrumusețarea locuinței repauzatului (în unele zone ale țării, cosciugele se pictau, iar capacele aveau forma acoperișului de la casă).

Legăturile dintre individ și grup se afirmă atât în timpul existenței, cât, mai ales, după aceea, când are nevoie de ajutorul foștilor semeni.

Tradițiile legate de specificul ceremonialului de înmormântare la români înregistrează, indiferent de zonele cercetate sau de limitele temporale, regimul de adjuvanță instituit de membrii unei comunități din care dispăre un individ. În jurul celui care trage să moară se strânge nu numai familia, în măsura capacităților sale, la plecarea din această lume a aproapelui lor.

Rânduiala creștină – care în mediul sătesc încă se mai aplică având statut de normă de la care nimeni nu se abate – arată ca principala grijă a celor care au

responsabilitatea muribundului este aceea ca acesta să moară îngrijit, spovedit și împărtășit, cu lumânare în mână.

Oferirea de produse alimentare în timpul priveghiului poate fi considerată o primă ofrandă, un simbol al comuniunii cu morții, dar și al celor vii între ei. Împărțirea mâncării în acest moment al desfășurării ceremonialului de înmormântare se poate constitui într-o masă funerară.

Normele ceremoniale și rituale impuse atât de tradiția folclorică, cât și de religie au conferit mesei funerare un loc central în cadrul sistemului de ordonare a vieții comunitare.

Colectivitățile tradiționale românești preiau această formă de ofrandă și o dezvoltă, extinzându-i frecvența (se organizează după înmormântare, la șase săptămâni, la marile sărbători creștine sau în zilele destinate pomenirii morților – Moșii), numărul de participanți și consistența.

Necesitatea împlinirii responsabilității față de repauzat este adânc imprimată în subconștientul omului aparținând spațiului folcloric. Caracterul de obligativitate al realizării acestei secvențe din ceremonialul funebru nu s-a atenuat până în prezent.

Masa de pomană a exprimat ideea comuniunii oamenilor cu cel decedat, reliefa credința în contactul permanent între comunitatea celor vii și comunitatea celor morți. Există numeroase informații de teren care atestă existența datinei (cu mici modificări în ceea ce privește schema desfășurării propriu-zise în funcție de zonele în care se performează) conform căreia alimentele se pot împărți celor care l-au petrecut pe mort chiar în preajma mormântului, oamenii gustând pe rând din colivă, întrucât se credea că sufletul repauzatului s-a înfruptat mai întâi din ele. Această împărțire a morților și a celor vii dintr-o hrană comună simbolizează unitatea spirituală, singurul canal prin care se poate comunica între cele două spații ontologice.

Regimul de adjuvanță instituit de familie și comunitate are funcția de a-l dota pe decedat cu toate materialele necesare unei călătorii fără primejdii.

În spațiul tradițional românesc se crede în existența a douăzeci și patru de vămi / nouăzeci și nouă de vămi prin care sufletele morților urcă spre cer; tradiția religioasă consemnează originea păgână a obiceiului legării unui ban găurit de degetul mic al mortului, banii fiind uzitați pentru trecerea vâmlor. Aceasta dovedește suprapunerea a două secvențe rituale, cu funcție precisă în sistemul de adjuvanță, dar aparținând unor straturi culturale diferite.

Scenariul ceremonialului funebru a conservat – prin forța tradiției populare dar, mai ales, a celei religioase – secvențele fundamentale care implică rolul grupului familial în derularea sistemului de adjuvanță menit să asigure legătura între membrii familiei chiar și după moarte.

Trebuie, însă, operată o delimitare în ceea ce privește manifestarea dinamicii funcțiilor în mediul rural și în cel urban.

Societatea modernă a determinat o modificare a funcțiilor (dispariția conținutului și a formelor lor tradiționale) la nivelul desfășurării sistemului funebru în

mediul urban. Consecința imediată rezidă în pierderea importanței care se acordă anumitor secvențe, estomparea acestora și, în timp, dispariția lor.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *Sociologia grupurilor mici. Cercetare bibliografică*, București, 1972
2. Achim Mișu, *Sociologia americană a grupurilor mici. Câteva considerații teoretice*, București, Editura Politică, 1970
3. Constantinescu Nicolae, *Relațiile de rudenie în societățile tradiționale. Reflexe în folclorul românesc*, București, Editura Academiei, 1987
4. Costa-Foru Xenia C., *Cercetarea monografică a familiei. Contribuție metodologică*, București, 1945; Voinea Maria, *Familia și evoluția sa istorică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978
5. Crețu Vasile Tudor, *Ethosul folcloric sistem deschis*, Timișoara, Editura Facla, 1980
6. Durand Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers, București, 1977
7. Levi-Strauss Claude, *Antropologia structurală*, București, Editura Politică, 1978
8. Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români*. București, Editura "Grai și Suflet - Cultura Națională", 1995
9. Vaduva Ofelia, *Pași spre sacru*, București, Editura Enciclopedică, 1996

Cristina GAFU

Asistentă la Facultatea de Litere și Științe
Universitatea "Petrol-Gaze" Ploiești

ȘTIRI CULTURALE

Baritonul finlandez *Esa Ruuttunen* se bucură de recunoaștere în România

Premiera operi „*Oedip*” de George Enescu s-a sfârșit în vii aplauze și cu repetate strigăte de „bravo!”, la Opera de Stat din Viena. Baritonul finlandez ***Esa Ruuttunen***, care a interpretat rolul titular în această operă, a apărut pentru prima dată pe scena Operei din Viena. A fost un eveniment marcant, deoarece rolul lui *Oedip* este unul dintre cele mai lungi și grele din repertoriul clasic de operă.

În afară de aplauzele furtunoase ale publicului, ***Esa Ruuttunen*** a primit și o decorație din partea României, înmănată de însuși președintele României, Ion Iliescu, aflat în Austria într-o vizită particulară, cu obiective culturale. După premieră, într-o întrevedere oficială, președintele Iliescu l-a decorat pe ***Esa Ruuttunen***, pentru meritele sale culturale. De altfel, ***Esa Ruuttunen*** a interpretat rolul lui *Oedip* și la București, în cadrul ***Festivalului Enescu***, în toamna anului 2001.

Din Turun Sanomat, 19 ianuarie 2004

Tineri și talentați traducători, studenți ai Lectoratului de Limba Română

TUDOR ARGHEZI (1880-1967)

MORGENSTIMMUNG

Tu ți-ai strecurat cântecul în mine
Într-o dup-amiază, când
Fereastra sufletului zăvorâtă bine
Se deschisese-n vânt,
Fără să știu că te aud cântând.

Cântecul tău a umplut clădirea toată,
Sertarele, cutiile, convoarele,
Ca o lavandă sonoră. Iata,
Au sărit zăvoarele
Și mănăstirea mi-a rămas descuiată.

Și poate că nu ar fi fost nimic
Dacă nu intra să sape,
Cu cântecul, și degetul tău cel mic,
Care pipăia mierlele pe clape –
Și-ntreaga ta făptură, aproape.

Cu tunetul se prăbușiră și norii
În încăperea universului închis.
Vijelia aduse cocorii,
Albinele, frunzele... Mi-s
Șubrede bărnele, ca foile florii.

De ce-ai cântat? De ce te-am auzit?
Tu te-ai duminat cu mine vaporos –
Nedespărțit – în bolți.
Eu veneam de sus, tu veneai de jos.
Tu soseai din vieți, eu veneam din morți.

AAMUTUNNELMIA

Sinä sujautit laulusi minuun
Iltapäivänä, jolloin
Sieluni salpattu ikkuna
Avautui tuuleen,
Tietämättäin sinun soittosi kuulleen.

Soittosi täytti koko rakennuksen,
Kaapit ja laatikot ja matot,
Kuin sointuva laventeli. Katso,
Murtuivat salvat
Ja luostarini ovi jäi auki.

Ja ehkei se ois ollut mitään
Jos ei kaivamaan ois tullut,
Soitollaan, myös pikkusormesi,
Pajulinnun kieliä tunnustellen –
Ja koko sinun olemuksesi, melkein.

Ukkosen mukana romahtivat myös pilvet
Suljetun maailmankaikkeuden huoneeseen.
Toi myrsky mukanaan kurjet
Mehiläiset ja lehdet... Ovat
Pylvääni hauraat kuin terälehdet.

Vaan miksi soittit? Miksi sinut kuulin?
Sinä höyryten sekoituit minuun –
Erottamattomasti – korkeuksissa.
Minä tulin ylhäältä, sinä tulit alhaalta.
Sinä saavuit elämästä, minä tulin kuolemasta.

PSALM

Nu-ți cer un lucru prea cu neputință
În recea mea-ncrunțată suferință.
Dacă-ncepu de-aproape să-ți dau ghes,
Vreau să vorbești cu robul tău mai des.

De când s-a întocmit Sfânta Scriptură
Tu n-ai mai pus picioru-n bătătură
Și anii mor și veacurile pier
Aci sub tine, dedesubt, subt cer.

Când magii au purces după o stea,
Tu le vorbeai – și se putea.
Când fu să plece și Iosif,
Scris l-ai găsit în catastif
Și i-ai trimis un înger de povață –
Și îngerul stătu cu el de față.
Îngerii tăi grijeau pe vremea ceea
Și pruncul și bărbatul și femeea.
Doar mie, Domnul, vecinicul și bunul,
Nu mi-a trimis, de când mă rog, nici
unul...

MELANCOLIE

Am luat ceasul de-ntâlnire
Când se turbură-n fund lacul
Și-n perdeaua lui subțire
Își petrece steaua acul.

Câtă vreme n-a venit
M-am uitat cu dor în zare.
Orele și-au împletit
Firul lor cu firul mare.

Și acum c-o văd venind
Pe poteca solitară,
De departe, simt un jind
Și-aș voi să mi se pară.

PSALMI

En pyydä mitään kovin mahdotonta
Kylmässä, kurtuisessa tuskassain.
Kun läheltä sinua aloin tuupata,
Puhuisit useammin palvelijasi kanssa.

Kun Pyhä Kirja valmiiks' oli koottu
Et enää jalkaas' pihaan laittanut
Ja vuodet kuolee, vuosisadat sammuu
Täällä allasi, alapuolella, taivaan alla.

Kun lähti tietäjät seuraamaan tähteä,
Sinä puhuit heille – ja se kävi päinsä.
Kun piti Joosefinkin lähtemän,
Kirjassa hänen nimeänsä löysit
Ja hälle enkelin neuvoksi lähetit –
Ja enkeli seisoi häntä kasvotusten.
Siihen aikaan varjelivat enkelisi
Niin lasta, miestä kuin vaimoa.
Minulle vain ei Herra, ikuinen ja hyvä,
Oo lähettänyt yhtäkään, vaik' kauan olen
rukoillut...

MELANKOLIA

Katsoin kohtaamisen hetkeen
Kun järvenpohja sumenee
Ja sen verhoon ohueen
Tähti neulaa pistelee.

Kun häntä ei näkynyt
Kauas katsoin ikävään.
Oli tunnit palmikoinut
Langan yhteen suuren lankain.

Vaan hänen tulevan nyt näin,
Käy yksinäistä polkuaan.
Ja kaukaa tunnen ikävään,
Toivon et' harhaa se on vaan.

DE-ABIA PLECASEȘI

De-abia plecaseși. Te-am rugat să pleci.
Te urmăream de-a lungul molatecii poteci,
Pân-ai pierit, la capăt, prin trifoi.
Nu te-ai uitat o dată înapoi!

Ți-aș fi făcut un semn, după plecare,
Dar ce-i un semn de umbră-n depărtare?

Voiam să pleci, voiam și să rămâi.
Ai ascultat de gândul cel dintâi.
Nu te oprise gândul fără glas.
De ce-ai plecat? De ce-ai mai fi rămas?

PSALM

Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere
Și te pândesc în timp, ca pe vânat,
Să văd: ești șoimul meu cel căutat?
Să teucid? Sau să-ngenunchi a cere?

Pentru credință sau pentru tăgadă,
Te caut dâr și fără de folos.
Ești visul meu, din toate, cel frumos
Și nu-ndrăznesc să te dobor din cer
grămadă.

Ca-n oglindirea unui drum de apă,
Pari când a fi, când că nu mai ești;
Te-ntrezării în stele, printre pești,
Ca taurul sălbatec când se-adapă.

Singuri, acum, în marea ta poveste,
Rămân cu tine să mă mai mășor,
Fără să vreau să ies biruitor.
Vreau să te pipăi și să urlu: „Este !”

OLIT JUURI LÄHTENYT

Olit juuri lähtenyt. Niin pyysin minä sinua.
Ja seurasin suloisenehpeästä polkua
Kunnes apilan sekaan lopulta olit kadonnut.
Et kertaakaan taaksesi katsonut!

Vilkuttaa oisin lähtösi jälkeen halunnut,
Mut' mitä varjon käsi ois kaukaisuudes'
merkinnyt?

Halusin että lähdet, halusin myöskin että jäisit.
Sä ensimmäistä aatostain kuitenkin tottelit.
Äänetön aate sinua ei pidätellyt.
Vaan miksi lähdit? Ja miksi oisit jäänyt?

PSALMI

Sinua mittailen, äänekkäästi, hiljaa
Ja väijyn ajassa kuin saalista
Vain nähdäkseni: oletko etsimäni haukka?
Tapanko sinut? Vai polvistunko
pyytämään?

Uskon tai kieltämisen tähden,
Sinua kiihkeästi etsin aivan turhaan.
Oot unelmain, kaikista kaunehin
Enk' uskalla sinua taivaast' pudottaa.

Kuin vedenpinnan heijastus,
Olet nyt läsnä, ja taasen olet poissa;
Tähdissä sinut huomasin, kalojen seassa,
Kuin villi sonni janoaan sammuttamassa.

Suuressa tarussasi nyt yksin,
Jään vielä mittaillemaan kanssasi,
Mutta en tahdo voittajana lähtee.
Haluan koskettaa sua ja huutaa: "On!"

*Traducerea în limba finlandeză de Laura DELICOSTEA
Studentă la Universitatea din Turku*

MARIN SORESCU

JOONA

Nelinäytöksinen tragedia

Henkilöt:

JOONA	kalastaja
KALASTAJA I	iättömiä,
KALASTAJA II	figuratiivisia

Kuten kaikki hyvin yksinäiset ihmiset, Joonakin puhelee kovalla äänellä itseksensä, esittää kysymyksiä ja vastaa niihin, käyttäytyy koko ajan ikään kuin näyttämöllä olisi kaksi henkilöä. Hän jakautuu kahtia ja palaa taas yhdeksi oman sisäisen elämänsä vaatimusten ja näyttämöllisten tarpeiden mukaan. Tämä yksilön muuntautuminen on näyteltävä joustavasti ja mahtilemmattomasti.

Jos rooli vaikuttaa liian raskaalta, toinen näyttelijä voi esittää kaksi viimeistä näytöstä.

III NÄYTÖS

Toisen kalan sisus. Samantapainen lavastus, meressä kuten edellisessä näytöksessä. Kenties joitakin lisäelementtejä merkinä kehityksestä. Näyttämön toisella puolella - tärkeää! - , pieni tuulimylly. Se voi pyöriä tai olla pyörimättä. Se vetää pyörteen lailla puoleensa Joonaa, joka varoo koko ajan joutumasta sen puiisiin rattaisiin.

- Luulen, että se väijyi sitä jo kauan. *(Rekonstruoi ajatuksen.)* Voin melkein nähdä sen vainajan: se nielaisi minut, ja vetäytyi sitten vatsa täynnä minua sulattelemaan minua. *Maistuisinpa hänelle!*

- Kylläisenä se ui halki vesien, hajamielisesti ja välinpitämättömästi huiski vielä pyrstöllään.

- Varmasti huiski pyrstöllään. Niinhän ne tekevät kun ovat onnellisia.

- Mutta se toinen, joka oli kauan väijynyt sitä ensimmäistä...

- Kuinkahan kauan?

- Minäkö tietäisin kalojen suhteista? Ihmisetkin, anteeksi nyt vain, kantavat sellaista kaunaa koko elämän ajan.

- Niin kai, se on jo toinen juttu. Meillä ihmisillä kärsivällisyys on kouliintuneempi, kehittyneempi.

- Mutta se oli kala eikä kyennyt nälältä hillitsemään itseään.

- Se olisi halunnut myös huiskia pyrstöllään...

- Sanotaan vaikka, että se oli kytännyt jo kaksi päivää.

- Korkeintaan kolme.

- Kun se siinä uiskenteli röyhtäillen, niin yhtäkkiä, "maiskis!"

- *(Näyttämö liikkuu jälleen.)* Ohoh! Mitähän tuolla ulkona tapahtuu?

- *(Kyllästyneenä.)* Jaaha, niitä tapahtumia...

- Siihen mennessä kun pääsen ulos, asiat ehkä selviävät. *(Nauraa.)* Sitten kun "synnyn" täältä!

- *(Pelästyneenä.)* Mutta jos minä todellakin olen kuollut ja nyt on ongelmana tulla takaisin maailmaan?

- Höpö höpö!

- Etkö näe kuinka kaikki menee pieleen?

- On lapsia, jotka puhuvat äitinsä vatsassa.

- Tarkoitatko sinä että myös minä...? *(Ei lopeta ajatusta.)*

- Häivy!

- Mutta minä luulen, että pystyisin siihen: loppujen lopuksi tunnen itseni melko hyvin.

- Kaikella on rajansa.

(Siirtyä lähelle seinää ja yrittää mitata itseään.)

- Joka tapauksessa olen melko suuri.

- Syntymättömätkin lapset puhuvat - keskenään. Vain kaksoset. Raskaana olevat naiset kokoontuvat yhteen - jotta lapset voisivat keskustella. Kuulemma.

- He suunnittelevat tulevaisuutta. *(Tauko. Joonaa kävelee ympäriinsä, pysähtyy sitten kauhistuneena.)* Jos olenkin kaksonen?

- Kenen kaksonen?

- Hän on täällä, en vain näe häntä.

- *(Moittien.)* Olisin jo kauan tarvinnut silmälasia. Semmoiset tulee laiminlyötyä tänään ja huomenna eikä lopulta näe omaa veljeään.

- Kaksoisveljeä.

- Kakkonen on luku... *(Kalastaja I ja Kalastaja II tulevat sisään, kummallakin hirsi olallaan. He eivät sano sanaakaan.)*

- Neljä! Meitä on neljä. *(Lähestyy kalastajia, tunnistaa heidät.)*

- Tekin? Ellen tuntisi teitä, luulisin että...

- Miten voitte? *(Kalastaja I ja Kalastaja II vetäytyvät näyttämön nurkkaan ja jäävät sinne, hirret olalla. Joonaa jatkaa yksinpuheluaan.)*

- Muuten olisin tullut hulluksi. Täällä on ahdasta, mutta mahtuu kyllä menettämään järkensä. Se ei ole kovin vaikeaa.

- Se ei ole konsti eikä mikään.

- Koska on tietyt olosuhteet...

- Tietyt? Kaikki.

- Mutta katsokaas, koska teitä on kaksi, olette rohkaisseet toisiinne. *(Matkien.)* "Älä luovuta, iskä!" - "En luovuta, isi!" - "Älä luovuta, isi!" - "En luovuta, iskä!" *(Tauko.)*
- Mutta miten kävikään. Mikä tuuri!
- *(Uteliaasti.)* No miten se kävi?
- Kyllä minäkin hölmöjä kysyn. Monet ihmiset ovat hajallaan.
- Ja tulevat olemaan.
- Näin sanotaan.
- Mutta minä pysyn kotona.
- Mennään yhdessä. *(Nauraen.)* Vai vieläkö viihdytte täällä?
- *(Nauraa kovempaa.)* Menee hyvin, eikö vain?
- Vastatkaa.
- Miksi vaikenette?
- Vai oletteko jotenkin sopineet siitä, kuinka kauan teidän pitää olla syötyinä?
- Onko kauan jäljellä?
- Velvollisuusko? Ketä kohtaan? Kuka teidän paluustanne päättää? Meidän paluustamme?
- Me menemme sisään minne haluamme ja tulemme ulos kun haluamme.
- Lyhyesti sanottuna.
- Jaa, kun tarkemmin ajattelen, ei kukaan ole käsenyt minua jäämään eikä lähtemään.
- Pääsen ulos raadosta kuin raadosta.
- *(Luottamuksellisesti.)* Kun olen jo päässyt yhdestä ulos.
- Ja nyt, koska olen tälle tielle lähtenyt...
- No, mitäs sanotte?
- Ymmärrän, ymmärrän... Entä mitä minä sanon kotiväelle? Kun minä saavun kylään niin alkavat kysellä...
- Antakaa olla, kyllä minä niille jotakin solkkaan.
- Että voitte hyvin. Ei tämäkään valas niin paha ole kuin uskotaan...
- Että hyvinhän teillä...
- Hyvinpä hyvin... ei hullummin. *(Tuoppien kuviteltua naista.)* Hiljaa, nainen, mitä siinä nyyhkytät? Etkö kuullut, että miehesi on elossa? Mitä hittoa? Omin silmin hänet näin.
- Yhtä elävänä kuin minä, kuuletko?
- Ei voinut tulla nyt, koska nyrjäytti jalkansa.
- Hän on kuolemanväsynyt.
- Vei hänet niin kauas. Kuinka kevyt hän olikaan... Se vei hänet mahassaan.
- Ja naapurin...
- Laiha hänkin...
- Sellainen kotka ne vei, niin että merikin ihmetteli: "Minne matka? Mihin sinä niitä viet?"
- "Hornan tuuttiin."
- No, älä itke enää. He ovat tehneet pikku mökinkin.
- Tiedätkös, keräävät siellä voimia.

- *(Hellitellen.)* No, älähän nyt, sillä huomenna tai ylihuomenna heräät hänen kanssaan täällä. Hän tulee ilman muuta. Lienee jo matkalla.
- Mutta mitä avioliittoon tulee, hän sanoi, että voit mennä naimisiin. *(Tauko.)* Että sinullakin olisi jokin lohtu.
- "Menköön naimisiin", näin hän sanoi. "Sillä minulla ei ole enää mitään vaatimuksia". Kunnon mies!
- "Kun saavun meren toiselle rannalle, en hitto vie tee muuta kuin makaan koko päivän auringossa."
- Hän halusi kovasti vielä maata hiekalla.
- Kuivattaa luunsa.
- Kyllä, sillä olihan hänellä...
- Onneton ammatti...
- Siitä puheen ollen, valas hiukan satutti häntä. Hyvä sen sisässä muuten on, täytyy sanoa, mutta se kosteus!...
- Minkäs teet?!
- Voiko sitä panna vastaan?
- Valas elää vedessä ja kosteus tunkeutuu sen sisään.
- Mitä jos sisällä on ihmisiä?
- *(Hermostuneena.)* Miksi se sitten niitä vielä syö, jollei sillä ole edellytyksiä?
- Sinä se hölmöjä puhut.
- Senkin pitää elää, eikö niin?
- Kaikkien meidän on elettävä.
- Sitähän minäkin sanoin - kaikki elävät... siellä missä ovat. Eikä sitä tiedä, milloin heräät, kun koputtavat, kop kop, yöllä ikkunaan.
- *(Kahdelle kalastajalle, jotka ovat koko ajan olleet näyttämöllä vaiti.)* Luottakaa minuun. Kyllä minä tämän jotenkin selvitän, ei huolta! *(Kalastajat nyökkäävät hyväksyvästi ja poistuvat näyttämöltä.)*
- Olenpa tyhmä! Puhua pälpätän heille, ja heillä varmaan oli työtä!
- Niinpä, niillähän oli hirret olallaan...
- *(Ärsyntyneenä.)* Ne on pantu vielä töihinkin!
- Vaikeaa on hankkia itselleen leipäpalaa...
- *(Mieltävästi.)* Minunkin täytyy hoitaa omat asiani. *(Vetää veitsen esiin ja alkaa leikata näyttämön takalavasteeseen ikkunantapaista.)*
- Ellei ole ikkunoita, ne on keksittävä. *(Pudottaa veitsen, aikoo kumartua, mutta muuttaa mieltään.)* Mutta kynnet? Miksi kynteni ovat kasvaneet kuin elävällä eikä niin kuin kuolleella? *(Raapii oikean käden kynsillään kohtaa, jonka aloitti veisellä. Kuuluu "riips!" ja sitten ikään kuin sahan ääntä.)* Aivan kuin veitsiä! Kymmenen veistä onkin jo eri juttu. *(Aloittaa työn molemmilla käsillä, sulavasti, ikäänkuin käyttäisi kahta sahaa.)*
- *(Hymyillen.)* Olisin voinut rikkoa nämä seinämät vaikka silmäripsillä.
- *(Oivaltaa.)* Ja silmäripsien sijasta minulla onkin nyt kynnet.
- Ja hiusten sijasta minulla on nyt päässä kynnet!

- Ja minun paikallani on kynsi. Yksi voimakas, hurja kynsi kuin Jumalan jalasta. Kynsi joka rikkoo kengän ja syöksyy ulos maailmaan kuin paljastettu sapeli.

(Takaosa sortuu räsähtäen. Hetken ajan pimeys, minkä aikana takaosa viedään pois näyttämöltä... Se on itse asiassa jakanut - poikkittain - näyttämön kahtia, toisen kalan sisuksen kolmannen kalan sisuksesta, joka tulee nyt esiin. Valojen syttyessä Joonan on hetken täysin hämmentynyt, mutta arvioi sitten tilannetta selväjärkisesti.)

- Toinen kala!
- Minä ihmettelinkin, päättyisikö se näin nopeasti!
- Mikä hiljaisuus!
- (*Pakotetun rauhallisesti.*) Toinen kala.
- (*Vielä rauhallisemmin.*) Ja mikä hiljaisuus!
- (*Puuskahtaen.*) Onko vielä pitkä matka meren kuohuihin? (*Tauko.*)
- (*Kumartuu, katsoen jotakin.*) Turilailta on joukko jalkoja, mutta kun ne kaatuvat selälleen, ne eivät enää pääse pystyyn, ne ovat kuin kuolleita. Ehkä niillä pitäisi olla osa jaloista selässä. Pitäisi järjestää jalat järkevämmin.
- Eij, se on mahdotonta! Ensin pitäisi alkaa sota jalkojen uudelleenjärjestelyn takia. (*Poimii jotain; pettyneesti.*) Vain yksi onneton suomi. Erehdyin.
- (*Anteeksi pyydellen.*) Etkö näe kuinka on pimeää?
- (*Hiukan valitellen.*) Se toinen taisi olla valoisampi.
- Älä kehu sitä täällä toisen läsnäollessa.
- Nyt kun se on niellyt sen, luulen että juttu on sille samantekevä.
- Jos se olisi samantekevää, se ei olisi niellyt sitä.
- Ehkä se erehtyi.
- (*Inttää.*) Se oli kyllä läpinäkyvämpi. Vedestä heijastui jonkin verran aurinkoa. Se ei ollut peitetty, kuten tämä, vanhoilla kattotiilillä, joiden päällä on sammalta!
- Missähän se turilas on?
- Ei se kylläkään ollut turilas.
- En tiedä, miksi minun tuli ikävä yhtä turilasta.
- Ennen vanhaan pidin hyönteisistä, kaikenlaisista hyönteisistä... Katselin niitä tuntikausia. Tämä tapahtui silloin ulkopuolella, kun minulla oli mahdollisuuksia katsella niitä.
- On olemassa yksi hyönteislaji, joka muistuttaa muurahaista, en tiedä, miksi sitä kutsutaan... (*Miettii.*) En tiedä, miksi sitä kutsutaan.
- Ne tekevät pieniä reikiä maahan, niinkuin pistäisi neulalla. Ja ne kiertelevät kyllikseen ja menevät sitten koloonsa.
- Miten ne mahtavat löytää ne neulanpistot, kukin omansa, kun maa on niin suuri?
- Kerran yksi valmistautui juuri menemään sisään, otin sen hevosen selkään kun olin ratsastamassa, ja päästin sen irti kaukana pitkien matkojen päässä. Nähdäkseni, löytäkö se takaisin.
- (*Uteliaana.*) Löysikö se?

- En tiedä, koska minulla ei ollut aikaa ottaa siitä selvää. Tuli muita tapahtumia väliin.

- Tämä tarina...
- Ei kun sota, lähdin sotaan.
- (*Katkerasti.*) Katso, kuinka me olemme työn sitomia!
- Kirjoitin äidille kotiin, että tarkastaisi paikan.
- Ja?
- Hän ei löytänyt sitä enää, koska maanjäristys oli siirtänyt sen toiseen paikkaan.
- Aha! (*Tauko.*)
- Ennen ajattelin lähes koko ajan vaimoani. Nyt, päivien kuluessa, vaimoni ikäänkuin himmenee mielessäni ja äitini tulee selvemmäksi. Niinkuin kaivot, joissa on kaksi ämpäriä. Yksi laskeutuu pohjaan, toinen nousee. Nyt ei nouse kuin äiti.
- Se on paluuta.
- Kuinka selvästi hänet näenkään!
- Ehkä juuri tällä hetkellä myös hän ajattelee äitiään. Jos hänen isoäitinsä eläisi niin hänkin ajatelisi nyt äitiään. Ne ovat sellaisia sattumia. Luulen, että elämässä on hetki, jolloin kaikki ihmiset ajattelevat äitiään. Jopa kuolleet. Tytär äitiään, äiti äitiään, isoäiti äitiään... Kunnes päädytään yhteen äitiin, valtavaan...
- Miten hiljaista maailmassa silloin olisi!
- Sillä hetkellä jos joku huutaisi apua, luulen, että se kuuluisi koko maailmassa.
- (*Etsiskellen.*) Jos minulla olisi täällä tyhjä pullo, kirjoittaisin viestin, panisin sen pulloon ja sinkauttaisın sen mereen.
- Äiti - kirjoittaisin - minulle tapahtui suuri onnettomuus.
- (*Rukoilee haltioituneena.*) Synnytä minut vielä kerran!
- Ensimmäinen elämäni ei oikein onnistunut. Kenelle tahansa voi käydä, ettei voi elää niin kuin haluaisi. Mutta ehkä toisella kerralla...
- Ja jollei toisella kerralla, ehkä kolmannella. Ja jollei kolmannella, ehkä neljännellä. Ehkä kymmenennellä kerralla. Älä pelästy tästä, vaan synnytä minut yhä uudelleen. (*Tauko.*)
- Meiltä menee elämässä aina jotain sivu suun, siksi meidän on synnyttävä yhä uudelleen. Sotilailta menee sivu suun varsinkin rauha: he ovat tottuneet nukkumaan rumpujen ja ihmisäänten melussa, mutta ensimmäisen hiljaisuuden tullessa he avaavat silmänsä niin suuriksi, että linnut ja ruoho pääsevät niihin sisään kuin sammuneisiin tulivuorenkraatereihin. Unissakävelijöiltä menee kuun näkeminen sivu suun, ja he heräävät haudassa, astelevat varovasti ruumisarkkujen kansien yli ja kiipeävät ruohonkorren kärkeen, joka heittää heidät oudon planeetan keltuaiselle. (*Tauko.*)
- (*Katsoen vielä kerran ympärilleen.*) Voisin pistää viestin tähän rakkoon. (*Osoittaa yhdessä nurkassa olevaa rakkoo.*)
- (*Epäroiden.*) Antaakohan se sen minulle?
- Pikkujuttu! Olkoon kiitollinen, etten ala syödä sitä sisältä. (*Ottaa rakon, katsoo sitä, ottaa sitten veitsen, leikkaa vasemman käden kämmenestä palan ihoa, johon sitten*

kirjoittaa verellä muutamia sanoja. Tämä kohtaus on esitettävä ikäänkuin asia olisi hyvin luonnollinen.)

(Pistää kirjeen rakkoon, puhaltaa rakon täyteen ja sitoo sen kiinni. Tauko.)

- (Selitellen.) Ihmisen on pakko yrittää.

- Ihan näen miten he kaikki kiiruhtavat matkaan verkkojen, onkien ja harppuunoiden kanssa... (Kuhisevaa ihmisjoukkoa matkien.) Kaikki ahtautuvat veneisiin. Naiset lyhtyineen.

- Päivän, kaksi niin kauan kuin on tarvis.

- Kunnes jäljittävät minut.

- Tai kalan, sillä minua he eivät löydä.

- Jospa heillä on lyhdyt!

- Kaikki turhaan, kala on paksu.

- Niinpä niin, se toinen oli ohuempi...

- Shhh! (Asettuen pitkäkseen lattialle.) Nyt on sinun vuorosi, pappaseni! Sinäkin saat tehdä uhrauksia. Kunhan saavat sinut kiinni... Koska siihen ei ole enää pitkä aika. Luulen, että ne ovat saavuttaneet sinua. Miten hajamielinen olenkaan! En heittänyt rakkoo veteen. Missähän se...?

- (Lyö nyrkillään kalan kupeita koetellakseen sen paksuutta. Huokaisten.) Ihan kuin Babylonin muurit. (Astuu vahinkossa rakon päälle. Se halkeaa kauheasti paukahtaen, kuin räjähtäen. Joona peittää tyrmistyneenä silmänsä käsillään.)

- (Ottaa kädet silmiltään.) Missä olen?

- Hukkaamme neljäsosan elämästämme yhteyksien luomiseen. Kaikenlaisten yhteyksien luomiseen ideoiden välillä, perhosten, esineiden ja pölyn välillä. Kaikki virtaa niin nopeasti, ja me vain luomme yhteyksiä subjektin ja predikaatin välillä. Meidän täytyy antaa elämän viedä, juuri niinkuin se menee eikä enää yrittää luoda yhteyksiä, jotka eivät päde. Heti kun puhun sekavia, tunnen, että saan takaisin monia vuosia elämästäni. (Löytää maasta kirjeen.)

- Olen alkanut saada kirjeitäkin.

- Joku haaksirikkoinen. Niillähän se on tapana.

- Missä on meri - on myös haaksirikkoja.

- (Nauraen.) Luulee, että minä voin pelastaa hänet!

- Ne onnettomat vaan kirjoittavat ja kirjoittavat.

- Ikävystyminen.

- (Silmäilee kirjettä.) Valittaa kuin lapsi... Pysyköön tuonpuoleisessa, jos kerran ruikuttaa tuolla tavalla! On ollut epäonnista epäonnista ja tahtoo nyt että ihmiset sääliittelisivät hänen onnetonta kohtaloaan... Että kaikki jättäisivät työnsä ja rientäisivät aaltoihin! Mutta kuule minua: kukaan ei liikuta sormeakaan. Ei kukaan kylästä. Ei kukaan maan päältä. Ei kukaan taivaalta.

- Vaikka tämä kirje kulkisi pitkin maailmaa kädestä käteen, kaikki kyllä myöntäisivät, että olet oikeassa, mutta että joku hyppäisi mereen sinun perässäsi - ei yksikään.

- Ihmiskunta paskat välittää sinun kohtalostasi.

- (Rauhallisemmin.) Vai kun sinun oli hyvä olla kotona vaimosi kanssa, kiljuitko silloin että olet onnellinen?

- Ja vaikka olisit kiljunutkin, ihmiskunta ei olisi hittojakaan välittänyt onnellisuudestasi.

- Poikaseni, koeta vaan selvitä niinkuin voit.

- Äläkä ainakaan ärsytä äitiäsi tällaisilla huonoilla uutisilla.

- Anna hänen luulla että hänen poikansa voi hyvin. Eikä pelkää yksinäisyyttä.

(Heittää kirjeen pois. Tauko.)

- Miksihän minä näin raivostuin?

- En pysty kiinnittymään vain yhteen olotilaan.

- Niinkuin sammal puussa vain yhteen suuntaan.

- Joskus unohdan missä olen ja hymyilen tällä tavalla, ilman syytä.

- Toisinaan olen iloinen. (Nauraa.)

- Kovin iloinen.

- Koska unohdan itseni. Kadotan itseni jonnekin, johonkin etäiseen paikkaan, niinkuin kirja unohdetaan ikkunalle.

- Jospa tietäisimmekin, joka hetki missä olemme... (Näyttämö vavahtelee.)

- Maailmaa heilahtelee kuin haudottu muna.

- Haudottu ja pilaantunut.

- Josta olisi pitänyt kuoriutua ties kuinka valoisa tulevaisuus.

- (Nauraen.) Mutta se muutti mieltään.

- Taisi lykkääntyä.

- Muna mätäni.

- Olenko nyt iloinen, vai...?

- Niin ja näin.

- Minua ramaisee.

- Ruukku joka täyttyy pulputtaen kaivossa.

- Kuivassa kaivossa.

- (Tauko.) Mikä autius...

- Tahtoisin, että Jumala kulkisi tästä ohi.

- Kaipaan nähdä jonkun kulkevan. Hän ilmestyisi täältä ja häipyisi tuonne. Muutama askel minua kohti...

- Kun pääsen ulos täältä, aion pysäyttää ensimmäisen kohtaamani ihmisen ja kysyä häneltä: "Mitä kuuluu?"

- Olen täynnä suunnitelmia.

- Älä vain halkea.

- Niinkuin se rakko?

- Pahempaa: niinkuin kaikki maailman rakot yhdessä.

- Olisi se vähintään oikea räjähdys.

- Sellainenko kuin se maanjäristys, joka siirsi rannan, jonne se ötökkä oli pistänyt pesäkolon?

- Siitä on kauan, miten se tuli mieleeni?

- (Katsellen tarkkaavaisesti yhteen suuntaan.) Ovatko nuo minun silmäni, jotka katsovat minua?
- Luulet vaan. Ei lähistöllä ole yhtään peiliä.
- (Pelästyneenä.) Ne ovat oikeita silmiä. (Laskee.) Yksi, kaksi, kolme, sata paria. Katso myös tuolla, ja tuolla, ja tässä. (Näyttämö pimenee asteettain, kulmissa epämääräistä liikettä.)
- Silmien takana on kaloja.
- Eläviä kaloja.
- Suuren hirviön poikasia. Syntymättömiä, joita se kantaa vatsassaan. Räjähdyks herätti ne eloon ja nyt ne kasvavat pelosta. Yö on metsässä niin pimeä, että puut kasvavat pelosta.
- Kylläpä ne ovat kasvaneet isoiksi!
- Ne tulevat minua kohti kidat... (Etsii sanaa, ei löydä sitä.) Kidat... kuin tupesta vedettyinä. (Huutaa kuin unessa.) Ne syövät minut!

Pimeys.

IV NÄYTÖS

Luolan suuaukko, Joonan viimeiseen kalaan tekemä reikä. Sen edustalla levien ja simpukankuorien sotkema hiekkaa. Niinkuin rannalla. Oikealla kasa kivenmurikoita, laatikoita, puutavaraa. Alussa näyttämö on tyhjä. Hiljaista ja rauhallista. Luolan suulle ilmestyy Joonan parta. Se on pitkä ja suippo - muistuttaa maalauksien pyhimysten partaa. Parta aaltoilee esiin. Joonaa ei vielä näy.

- Onpa minulla upea verkko. Nyt haluan pyydystää siihen auringon.
- Ei sen enempää! Auringon! (Nauraen.) Ja minä panen sen suolaan, ehkä se säilyy kauemmin.
- (Myös Joonaa ilmestyy esiin, peittää silmänsä käsillään suojautuen valolta.) Meri. (Ottaa kädet silmiltään.) Meri!
- Ilma! (Hengittää syvään, toteaa.) Kyllä, tämä on ilmaa. (Hengittää vielä kerran syvään.) Äläkä väitä että se tuolla sisällä oli myös ilmaa.
- Ei, älä väitä sellaista että...
- Vain minä tiedän, mitä olen hengittänyt. Minä, ja nämä minun sieraimeni.
- (Näpäyttäen nenäänsä.) Nyt nekin vasta alkavat elää. (Iloisesti.) Täällä ulapalla sieraimet heräävät eloon...
- (Levittäen vasenta sieraintaan.) Hengitäpäs nyt niinkuin osasit hengittää ennen nuoruudessa. (Hengittää.)
- Ja sinä! Laiskuri siinä! (Sama juttu toisella sieraimella.)
- (Liikuttuneena.) Oikeata ilmaa.
- Meidän ilmaamme - sakeaa.
- Koska meillä on korkeita vuoria.

- Koska meillä on metsiä.
- Koska meillä on meri.
- (Ojentaa oikean kätensä, sormet levitettyinä.)
- Haluan hengittää vähän kämmenelläni.
- Kyllä minä tiedän mitä minä teen.
- Vähän otsonia onnenviivoille.
- Ja pieni tuulenhenkäys.
- (Tauko. Koko tähänastinen kohta esitettävä kiihkeästi, kuin mielipuolisuuden tilassa. Nyt Joonaa alkaa tointua.)
- Kuinka tuhlaankaan aikaani pikkuasioihin!
- (Melkein välinpitämättömänä.) Meidän ei pidä tuhata aikaa pikkuasioihin.
- Kohta tämä raato uppoaa... Täytyy vedellä ja... (Viittaa hyvästi.)
- (Ryhdistäytyen.) Töihin!
- (Huolestuneena.) Entä jos olen aivan keskellä merta?
- Uin vatsallani yhden päivän, kaksi, vuoden, kunnes olen aivan uupunut, sitten selälläni, sitten kyljelläni. Sitten yhdellä sormella, sitten yhdellä hiuskarvalla, sitten yhdellä sielukarvalla, sitten yhdellä henkäyksellä, sitten yhdellä vaikerruksella. Kyllä minä perille pääsen.
- (Aikoo hypätä.) Mutta missä on... meri?
- Ei näy pisaraakaan vettä.
- (Peloissaan.) Se on haihtunut. Tästä on varmaan mennyt tulenpaisumus ja vienyt meren jalkojemme alta!
- Hiekka kimalteli, ja minä luulin että ne ovat aaltojen nappeja.
- Näköni on huonontunut.
- (Laskeutuu alas, alkaa kävellä.) Rantako tämä on?
- Ehkä näin on parempi. Kuka tietää olisinko selvinnyt yksin.
- (Viittaa kalaan josta on tullut ulos.)
- On tehnyt tuokin yhden hyvän työn.
- Ressukka!
- Älä sano "ressukka"! Minähän sanoin sinulle jo.
- En sano enää. (Tauko.)
- Ulkonakin on hyvä olla.
- Joka paikassa on hyvä.
- Kyllä minä tiedän.
- Täällä on oikein hyvä olla.
- Pitäisi kai olla onnellinen.
- Niinhän minä olenkin.
- Ei.
- Kyllä vaan.
- Ehkä myöhemmin.
- Niin, kun onni ei koskaan tule silloin kun sen pitäisi.
- Iloitsen näistä tärkeistä hetkistä sitten joskus.

- (*Hymyillen.*) Kun suutelin ensimmäistä tyttöä - siitä on jo kauan - en tuntenut mitään, paitsi lihan maun. Käden maun. Ikäänkuin olisin suudellut ylimääräistä kättä.
- En kyennyt ymmärtämään eroa, värinää.
- Sellaista sattuu.
- Vasta kahden päivän kuluttua minut valtasi ilo. Aivan yhäkkiä.
- Lopulta huomasi että se johtui siitä suukosta.
- Niin on nytkin.
- Tunnen vain, että olen pannut jalkani kuivalle maalle ja että menen kotiin.
- Missähän päin kotini on?
- Kysyn joltakulta.
- Aika autiota täällä.
- Missähän kaikki ovat?
- Kalassa.
- Minkäs sille voi, vatsa vaatii.
- Sekä heidän että kalojen vatsa.
- Suu kiinni!
- En sanonut sitä pahalla.
- (*Huutaa.*) Hei, hyvät ihmiset! (*Ei vastausta.*)
- (*Huutaa.*) Hei, kuulkaa hyvät ihmiset... (*Esiin tulevat Kalastaja I ja Kalastaja II. Molemmilla hirsit olallaan.*)
- Tekin täällä? Hienoa! Mistä pääsitte ulos?
- Otitte hirretkin mukaan. Talonne ovat varmaan alkaneet ränsistyä. Mutta ei teidän kuitenkaan pidä vaivata itseänne kantamalla hirsii tuonpuoleisesta. Kyllä kai meilläkin puuta on. (*Nauraen.*) Vai tahdoitteko aiheuttaa tuolle vahinkoa? ! (*Näyttämö alkaa liikkua, kalastajat poistuvat.*)
- (*Epäluuloisesti.*) Miksi minä aina tapaan nuo ihmiset?
- Onko maailma muka tullut niin pieneksi? Liian pieni on maailma, kohtaamme joka askeleella vain varjoja. Puita, lintuja, ötököitä, joka askeleella. Ja jokaista kohtaan pitää olla huomaavainen, sanoa hyvää päivää, kysyä mitä kuuluu, miten ovat nukkuneet.
- (*Käsittäen.*) Hirvittävää!
- Minä ihmettelin, miksi en ole onnellinen!
- (*Nousee kivikasalalle.*) Mitä näet?
- Horisontin.
- Mikä se horisontti on?
- (*Kauhuissaan.*) Kalan vatsa.
- Ja mitä sen vatsan jälkeen on?
- Toinen horisontti.
- Mikä tuo horisontti on?
- Jättiläiskalan vatsa.
- Katsopas nyt vielä kerran. (*Joona katsoo, peittää sitten silmänsä käsillään.*)
- Mitä näit?
- En mitään.

- Mitä näit?
- En mitään muuta kuin loputtoman jonon vatsoja. Kuin loputon jono ikkuna-aukkoja..
- Suljettuna kaikkien noiden ikkunoiden keskelle!
- Olen kuin Jumala joka ei enää voi nousta kuolleista. Häneltä ovat onnistuneet kaikki ihmeet, tulo maailmaan, elämä, ja kuolemakin, mutta kun kerran on saapunut tänne, hautaan - Hän ei enää pysty nousemaan kuolleista. Hän hakkaa päätään seinään, yrittää saada mieleensä kaikki poppakonstit ja ihmeet, loikkaa jumalisuudessaan kuin leijona sirkuksessa tulirenkaan läpi. Mutta putoaa liekkien keskelle. Niin monta kertaa kuin on loikannutkin taivaan läpi, ei ole ajatellut että kompastuisi juuri ylösnousemiseen.
- Ja ylhäällä ihmiset odottavat häntä.
- Kaikki uskovat häneen, jotkut ovat melkein hajamielisiä niin lujasta uskosta. Vähitellen hautakivet aukenevat kuin lumpeen kukka, ja kuollut ylösnousee, luonnollisesti, kaiken ihmiskunnan odottamisen jälkeen. Ja kuollut ylennetään taivaaseen antaen meillekin valaisevan esimerkin.
- Sillä me ihmiset haluamme vain tämän: näytön ylösnousemisesta. Sitten menemme rauhassa koteihimme, kuolemme hyvin, inhimillisesti, omissa kodeissamme.
- Mutta ensin tahdomme nähdä hänet.
- Mutta hän on nyt täällä, haudassa voimiansa ääri rajoilla, eikä hänellä enää ole ääntäkään huutaa heille: "Hyvät ihmiset, ylösnousemus lykkääntyy!"
- (*Heikolla persoonattomalla äänellä.*) Köyhä kalastaja veti verkollaan hänkin hyvin pieniä kaloja meren rannalla... Ja siinä ollessaan, yhtäkkiä vesi avautuu ja valtava valas... (*Esittää kohtauksen uudelleen. Tauko.*)
- Mutta kuka se mies oikein oli? Mitä ajatteli?
- Ja miksi juuri hän?
- Voitteko sanoa minulle?
- Kukaan ei henkäise sanaakaan...
- Aivan, sen onnettoman ei onnistunut koskaan leikata jättiläismahaa...
- (*Rohkaistuen.*) Mutta minä...
- (*Tuumien.*) Ongelma on siinä, onnistuuko pääsemään ulos jostakin sen jälkeen kun on kerran syntynyt! Luoja, miten monta kalaa sisäkkäin!
- Milloin heillä on ollut aikaa laittaa sellaiset kerrokset?
- Maailma on ollut olemassa niin kauan...
- (*Tajuaa.*) Kaikki asiat ovat kaloja. Mekin elämme niissä niinkuin pystymme.
- Höh! Kyllä minä olen lapsellinen! Ehkä olen jo ajat sitten mennyt sen paikan ohi, jossa olin alussa. Näetkös, olisi pitänyt panna siihen merkki. Olisin pysähtynyt siihen ja jatkanut elämäni. Niinkuin kaikki muut. En edes huomannut, että kaikki kelluu. Niin on asia, on laitettava merkki joka askeleelle, että tietää mihin pysähtyy tarvittaessa. Ettei koko aikaa kulje eteenpäin. Ettei vain *eksy* eteenpäin.
- (*Tuumien.*) Ulkona... (*Korjaten ensimmäistä ajatusta.*) Sellaisen paikan täytyy kuitenkin olla olemassa. Ehkei se ole kyllin suuri jotta kaikki mahtuisivat sinne... Mutta ainakin niin, että edes jalkapohjat mahtuisivat. Pikku hetkeksi. Sitten tulee

joku toinen, yönpolttamin jalkapohjin. Ja toinen. Jossakin täytyy olla se kämmenleveys tilaa...

- (Ivallisesti.) Onko tämä profetiaa? Mikä profeetta sinäkin olet ollut! Hyvinpä sinä tulevaisuuden osasit arvata. Vaan yritäpä nyt ennustaa *menneisyytesi*. Että nähdään osutko oikeaan edes tässä, profeetta! Yritä muistaa *kaikki*. (Peittää kasvonsa käsillään, seisoo niin hetken ajan, pudistaa päätään.) Sumua!

- Yritä muistaa edes *jotain*. (Sama juttu.) Mikä sumu! (Kauhuissaan.) En saa mieleeni yhtään kieltä. (Tauko.)

- (Käsi lippana silmien päällä.) Miksi kutsuttiin niitä hyviä vanhuksia, jotka kävivät meillä kun olin pieni? Tai niitä kahta muuta, sitä synkkää miestä ja ahkeraa naista, jotka näin usein meillä ja jotka aluksi eivät olleet niin kovin vanhoja? Miksi kutsuttiin taloa, jossa opiskelin? Miksi kutsuttiin asioita, jotka opin? Minkä niminen oli se esine, jolla oli neljä jalkaa ja jonka ääressä söin ja join ja jolla joskus tanssin? Joka päivä näin taivaalla jotakin pyöreää, joka muistutti punaista pyörää, ja se vieri vain yhteen suuntaan - mikä sen nimi oli? Miksi ihmeeksi kutsuttiin sitä kaunista ja ihmeellistä ja onnetonta ja hullunkurista asiaa, joka muodostui vuosista, jotka olen elänyt? Mikä minun nimeni oli? (Tauko.)

- (Tajuaa yht'äkkiä.) Joonaa.

- (Huutaen.) Joonaaa!

- Nyt se tuli mieleeni: Joonaa. Minä olen Joonaa.

- Ja nyt, kun tarkemmin ajattelen, huomaan että olin oikeassa. Minä olin oikeassa. Mutta *tie* oli väärässä. Sen pitäisi lähteä toiseen suuntaan.

- (Huutaa.) Joonaa, Joonaaa!... Päinvastoin. Kaikki on päinvastoin. Mutta minä en luovuta. Lähdän uudestaan. Tällä kertaa otan sinut mukaani. Mitä sillä on väliä, onko onnea vai ei. On vaikeaa olla yksin.

- (Vetää veitsen esiin.) Valmista, Joonaa? (Puhkaisee vatsansa.) Me pääsemme kyllä jotenkin valoon.

ESIRIPPU

Versiunea în limba finlandeză / Suomenkielinen versio de
Tuula T. TEIRI și / ja Elina SYRJÄNEN
Studente la Universitatea din Turku

Tineri și talentați traducători,
studenți ai Lectoratului de Limba Română

GABRIELA MELINESCU

STARE DE SPIRIT

În ficcare zi
mă ridic din altă viață.
Îmi lipesc umerii de casa care scade
pe o dungă de ceață.
Confund îmtâmplările,
cuiva îi vorbesc ca și cum l-aș cunoaște,
pentru unii am dispărut demult.
Străzile nu au veselie,
sunt singură și împotriva tuturor
și sar în somn pietre din pielea vie.

PRIETENI

Am mulți prieteni,
minunați prieteni,
cu săbii în mâna dreaptă,
cu flori în stânga.
Dar pentru esențial sunt mereu singură.

Ne întâlnim
în bucurie și tăcere
în zborul porumbiței și în briza mării,
în gânduri și vise,
Dar pentru esențial
ei sunt mereu singuri.

Semănăm cu o mare balanță
cu două brațe: Aici și Acolo.

SELUN TILA

Joka päivä
nousen toisesta elämästä.
Painan hartiani vasten taloa, joka pienenee
sumuviivaa pitkin.
Sekoitan tapahtumia,
jollekin puhun kuin hänet tuntien,
joillekin olen kauan ollut kadonnut.
Ei iloa kaduilla ole,
olen yksin ja kaikkia vastaan
ja unessa sinkoa kiviä elävästä ihostani.

YSTÄVIÄ

Minulla on paljon ystäviä,
ihmeellisiä ystäviä,
miekkia oikeassa kädessä,
kukkia vasemmassa.
Mutta pohjimmiltani olen aina yksin.

Tapaamme
riemussa ja hiljaisuudessa
kyyhkyksen lennossa ja meren tuulahduksessa,
ajatuksissa ja unissa.
Mutta pohjimmiltaan
he ovat aina yksin.

Muistutamme suurta vaakaa
kaksine käsivarsineen: Täällä ja Tuolla.

Pare apropiat
ce-i îndepărtat
și ușor de întâlnit
tot ce este de neatins.

LEGENDĂ MEDIEVALĂ

Regele cu șoimul pe mână
muri la o vânătoare regală.
Ea se îndrăgosti de el, iar
mortului îi căzu ea pe vecie dragă.

El părăsi cealaltă lume
călărind pe calul subpământean.
Ea părăsi lumea asta și-l întâlni
lângă hotarul de foc al morții.

Căci moartea se îndrăgosti de viață
iar vieții îi e dragă moartea mereu;
iubindu-se heraldic:
inimi în gheare lucioase de șoimi.

VULTUR

De pe acoperișul acestei clădiri mă gândesc mereu
cum zăpada s-a așezat pe munte,
la tine, vulture, mă gândesc, copil al frigului,
cum cauți tu adăpost în vijelioasa ta aripă.

Cine ești tu, cu atâția ochi și atâtea pliscuri,
de unde vii și unde zbori?
Mă vezi tu pe mine cum am ieșit și privesc strada
ca pe o verde prăpastie
unde oamenii fericiți merg în toate direcțiile
parcă ar căuta o ieșire?
N-am să fiu liniștită ca ei niciodată!

Și plâng
și râd, ei cu dispreț mă arată.
Se umflă plămâni pescuitorilor de perle
pe când coboară în adânc.

Tuntuu läheiseltä
se mikä kaukana on
ja helpolta kohdata
kaikki tavoittamaton.

KESKIAIKAINEN LEGENDA

Kuningas, kotka kädellään,
kuoli metsästysretkellä.
Nainen rakastui häneen, ja
kuolleele kävi nainen iäksi rakkaaksi.

Hän jätti taakseen tuonpuoleisen
Ratsastaen maanalaista hevosta.
Nainen jätti tämän maailman ja tapasi hänet
kuoleman tulisilla rajamailla.

Sillä kuolema rakastui elämään
ja elämälle kuolema on aina rakas;
heraldista rakkautta:
sydämiä kotkan hohtavissa kynsissä.

KOTKA

Aina tämän rakennuksen katolla mietin,
miten lumi on asettunut vuoren huipulle,
sinua, kotka, ajattelen, kylmyyden lapsi,
kuinka sinä etsit suojaa myrskyisästä siivestäsi.

Kuka olet sinä, jolla niin monta silmää ja nokkaa on,
mistä tulet ja mihin lennät?
Näetkö sinä kuinka tulin ulos ja katson tietä
kuin vihreätä rotkoa,
jossa onnellisia ihmisiä kulkee joka suuntaan
kuin ulospääsyä etsien?
En tule koskaan saavuttamaan heidän rauhaansa!

Ja itken
ja nauran, he osoittavat minua halveksien.
Helmenkalastajien keuhkot paisuvat
kun he laskeutuvat syvyyteen.

ÎNCEPÂND DE AZI

Începând de azi, prietene, eu ca dușman te chem.
Înapoi am dat tuturor tot ce luasem.
Pământul prin fierbințeala lui dreaptă mă ține,
părul îmi curge ca o cască topită pe față.
Tristă nu sunt dar nici veselă.

Începând de azi
desfăcut e trupul meu de drumurile tale;
în odăi stau ca animalul în vizuina lui curată.
Răsuflarea îmi iese afară
ca funia pe care se cațără marinarii
să vadă furtuna când se apropie.

Începând de azi, hei, mugurii primăverii
ca pietrele cad pe umerii mei, prietene!

REVELAȚIE

Pe poetul Emil Botta
despre care auzisem că murise
acum trei ani,
jucând viața în teatru,
după ce practicase strălucit
în viața teatrul,
I-am întâlnit într-un oraș necunoscut,
cât de mult îi displace călătoria.
Stătea pe un pod de beton
cu aerul său hamletian
murmurând în graiul păsărilor:
ce minune, Gabriela, ce minune...

TĂSTÄ PÄIVÄSTÄ LÄHTIEN

Tästä päivästä lähtien, ystävä, kutsun sinua vihollisena.
Palautin jokaiselle takaisin kaiken, minkä olin ottanut.
Maa pitää minua suorassa kuumuudellaan,
hiukset valuvat kuin sulanut kypärä kasvoillani.
En ole surullinen mutten iloinenkaan.

Tästä päivästä lähtien
on ruumiini auennut sinun poluistasi;
huoneissa olen kuin eläin puhtaassa kolossaan.
Hengitykseni poistuu minusta
kuin köysi, jota pitkin merimiehet kiipeävät
nähdäkseen lähestyvää myrskyä.

Tästä päivästä lähtien, hei, kevään nuput
putoavat harteilleni kuin kivet, ystäväni!

ILMESTYS

Runoilija Emil Botta,
jonka olin kuullut kuolleen
kolme vuotta sitten
esitettään elämää teatterissa
näyteltyään sitä ennen loistavasti
teatteria elämässään,
tapasin hänet tuntemattomassa kaupungissa,
ihmeissäni, koska tiesin,
kuinka hän inhoaa matkustamista.
Hän seisoi betonisillalla
hamletmaisessa olemuksessaan
mutisten lintujen murteella:
onpa ihme, Gabriela, onpa ihme...

*Traducerea în limba finlandeză de Laura DELICOSTEA
Studentă la Universitatea din Turku*

Frans Eemil Sillanpää (1888-1964)
Premiul Nobel pentru literatura 1939

Silja. Nuorena nukkunut eli vanhan sukupuun viimeinen vihanta

*Silja. Adormită de tânăără sau ultimul vlăstar al unui vechi arbore
genealogic*

Eu auzi prin ușă și discuțiile dintre stăpân și stăpână. Acum dezbăteau – ajutându-și punctele de vedere și corectându-se unul pe altul, să vadă cât timp mai putea fi îngrijită Silja aici, fără ajutorul comunei. Stăpânul aduse în discuție și faptul că fata era din alt loc și că această comună nu i-ar da nimic, pricinuindu-i doar greutate.

Apoi veni stăpâna să-i vorbească. Ea remarcă, mai întâi, faptul că boala Siljei era probabil o boală mortală și că ar trebui, acum, cât mai era timp, să-și limpezească complet relația și cu Dumnezeu. Și că ar fi momentul să se discute puțin și să se convingă și asupra lucrurilor de ordin material. Și, dacă Silja ar consimți la asta – și la asta – și apoi încă și la asta – ar exista poate posibilitatea ca situația să se rezolve cumva...

Îndată fu adusă și Santra Mäkipää; ea veni plină de importanță, înșirând în amănunțime câte are de făcut. Dar Siljei i se păru, cumva, că toate aceste lucruri erau lipsite de importanță. Mult mai important era faptul că și ea zăcea acum, în același fel, în pat, chiar ca și prietenul ei pe-acolo, pe undeva. Era atât de frumos să-și spună unul celuilalt, pe când zăceau în pat, cum s-au gândit unul la celălalt. Silja se simți ca și cum ar fi fost înălțată, cumva, ajunsă mai aproape de el – prietenul drag de dinainte – aici, într-o nouă vară – și nicidecum în locul de dinainte, înspre care se îndreptase de curând – ieri – când se dusesse la biserică.

Această primă zi de boală fu astfel chiar ca o zi de sărbătoare. E drept, însă, că seara nu-i veni prea ușor somnul, îi fu doar foarte cald, deși servitorul de la fermă lăsase și ușa deschisă. Setea o chinui, de asemenea, și, pentru că Silja nu fusese atentă s-o roage pe stăpână să-i aducă apă, trebui să se ducă singură să-și ia. Noaptea era luminoasă, iar ea găsi ușor drumul până la butoiul cu apă, lângă cuhnie. Nemaitrecând astfel pe acest drum, nici nu-și dăduse seama că Kierikka era, în lumina nopții de vară, cu locatarii ei

dormind, la fel de frumoasă ca alte case. Camerele vechi ale casei părintești – construite demult, demult, în alte vremuri.

Insomnia îi păru aproape odihnitoare și, chiar dacă numai în gând și-l imagină pe prietenul ei sosind, sufletul său putu să se bucure de această nălucire. În toată conștiința ei nu era loc pentru dezamăgire.

Astfel se odihni Silja. Noutatea situației o făcu pe stăpână să-și pună în evidență treptat puținele-i convingeri creștinești, continuându-și, ca în primele zile, pe tăcute, micile gesturi binevoitoare. Ea îi aduse Siljei de băut, pentru a-i astâmpăra setea, lapte adevărat de vacă, integral, care de altfel era păstrat cu grijă pentru lăptărie, de asemenea îi oferea uneori cafea veritabilă și zahăr, pe care le obținea prin schimb de cereale, pe ascuns de stăpân, de la comercianții la negru. Cafeaua îi producea o transpirație plăcută și trecătoare. Altminteri Silja se simțea destul de bine, dacă n-ar fi trebuit să stea culcată în camera mare, ale cărei nenumărate neajunsuri le putea observa mai bine abia acum, în starea în care se afla. Era într-adevăr straniu că ea trăise în aceste condiții aproape un an de zile – și nopți. Și că patul fusese tot timpul la fel. Acum, de la o clipă la alta, ea se trezea la o viață mai curată și într-un fel mai frumoasă. Și-apoi, nici nu s-ar fi putut afla într-un astfel de loc atunci când... cândva... va sosi cea greu de definit, căreia nu putea și nici nu încerca să-i găsească o întrucipare, dar a cărei apropiere era la fel de sigură ca și existența aceasta.

La sfârșitul săptămânii, într-o zi, când, după o noapte ploioasă, soarele încălzea din nou, Silja, neobservată de nimeni, se deplasă încetșor și ieși afară. Își dădu seama că rezistă, chiar dacă simți că respirația îi devine mai fierbinte. Iar afară ea se uită cu uimire la casa și la împrejurimile sale, ca și cum le-ar fi văzut pentru prima oară... Pe lângă veranda cuhniei, în colț, fusese udat peretele. Vacile fuseseră prin bătătură și își lăsaseră urmele, iar într-un loc roata carului trecuse peste o astfel de urmă...

Prin deschizătura dintre case se putea vedea și mai departe înspre sat, chiar până la lac, unde lumina obișnuită a zilei devenea strălucitoare. Privind într-acolo, ochiul i se încețoșă îndată și ea se simți mai obosită. De undeva de pe câmp se auzi strigătul unui plugar care își îndemna răcnind calul, atât de aproape, încât ea percepu vocea plugarului... Era de mirare că ea stătea așa, fără nici o treabă, în curte, în plină zi de lucru, fără ca nimeni, trecând prin curte, să-i dea vreo poruncă. Chiar dacă viața ei, pe zi ce trecea, se făcea mai frumoasă și într-un fel mai limpede, chiar dacă viața ei se înălța incomparabil mai sus decât a celorlalți, care trudeau din greu ici și colo, făcând și pe alții să trudească, ea era oricum sortită să nu poată face nimic, în starea în care se afla. Undeva, în străfundul ființei sale simțea această discordanță ca pe o tensiune îndepărtată și înfricoșătoare.

Ea merse în continuare, ajunse, în sfârșit, până la saună, unde tufe bogate de urzici acopereau trunchiurile putrezite de copaci de pe jos, ascunse vederii. Fereastra saunei era aproape la înălțimea lor, lumina zilei pătrundea, totuși, și acolo, prin pătratele verzui

cârpite cu șindrila. Era chiar plăcut să intri în saună așa de dimineață. Își aduse aminte de vremea când era fetiță... Numai că fereastra acestei saune era pe partea umbră, iar mirosul său umed se simțea crud; pe o scândură desprinsă din podea se vedeau pete de sânge închegat, acolo se puneau ventuze...

Iar în camera micuță pătrundea soarele și acolo se simțea un fel de duhoare dulceagă, ca aceea care emana dintr-un lemn vechi nevopsit. Silja intră înăuntru și se așeză ușurel pe un taburet scund, cu picioare arcuite, care fusese aruncat acolo cine știe de unde. Acolo se aflau, într-o mare dezordine, și alte mobile, era și un pat cu stănoage, foarte uzat și fără scânduri pe fund.

Stăpâna o văzu pe Silja mergând dintr-un loc într-altul și, cum fata nu părea să iasă din saună, ea plecă pe urmele ei, deschizând aceleași uși pe care Silja le deschisese cu câteva clipe mai înainte. Ochii mici ai stăpânei exprimau iarăși iritarea pe care o persoană așezată din fire o simte, văzând un lucru de felul ăsta, chiar dacă ne semnificativ, un lucru pe care ea niciodată nu l-ar fi făcut. De ce venise aici și ce-o făcuse să vină?... Și, în același timp, stăpâna aruncă o privire, să vadă dacă aici ar fi fost ceva – așa, chiar dacă nu tocmai de luat – la Silja nu se văzuse vreodată astfel de apucătură – deși, într-o astfel de împrejurare, nu se știe ce i-ar fi putut trece prin cap unei persoane care știa că în curând nu va mai fi în viață –, chiar dacă ar fi putut încerca să ia ceva pentru Santra Mäkipää, ca s-o poată înlocui mai mult timp la lucru și s-o găzduiască, atunci când nu va mai putea sta aici. Mîntea stăpânei, chiar dacă de obicei era înceată, realizează toate astea cât ai clipi din ochi, în timp ce își aruncă privirea prin cămăruță.

– M-am gândit, spuse Silja, că aș putea să-mi fac din asta o cameră de bolit.

Urechile ei înregistrară astfel cuvintele rostite de gură, chiar dacă nu-i trecuse până acum prin minte așa ceva – și în mod deosebit o afectară propriile ei cuvinte: cameră de bolit. Dar, pe de altă parte, acum simți că așa era potrivit să gândească și să vorbească.

– Și cine te-ar putea hrăni aici? întrebă stăpâna din vârful buzelor, în timp ce ridica o doniță ale cărei cercuri se desprindeau.

– Dar nu-mi trebuie decât puțin lapte, adăugă Silja. – Și n-aș mai sta în camera mare, dacă boala mea ar deveni periculoasă, pentru că în casă sunt și copii.

Fața stăpânei încremeni, golită de gânduri. Ea nu zise nimic la asta.

– Aici este și un pat fără scânduri pe fund, continuă Silja. – Dacă o lăsăm pe Santra să facă un pic de curățenie, bineînțeles că o să-i plătesc din salariul meu, atâta timp cât o să ajungă...

– Să n-ai impresia c-o s-o las pe Santra să se amestece în treaba asta, pot să vin chiar eu să fac curățenie, dacă așa stau lucrurile. – Hm, ce crezi c-ar spune stăpânul la asta, dar hai acum afară de-aici.

Stăpâna plecă, mergând mai repede decât Silja.

Silja obținu încuviințarea să se mute în odăița de lângă saună, care fuse curățită și aranjată, ea însăși ajutând, după puteri. Camera a ieșit atât de plăcută, încât stăpâna nu s-

a putut opri să nu zică: „Ei bine, chiar și eu m-aș muta aici.” La asta, Santra Mäkipää, în trecere pe-acolo, adăugă: „Cred că nu va dura mult și stăpâna o să-i ia Silje minunea asta.” Afirmatia exprima sentimentul ei de compătimire pentru Silja.

Pregătirea acestei camere fusese făcută într-un fel atât de solemn, încât, când toate fuseseră, în cele din urmă, gata, viitoarei locatari i se păru puțin ciudat să se stabilească acolo, cu adevărat. Dar Silja fu atât de obosită, încât se lungi pe pat, chiar și pentru un moment, să se odihnească. Stătu acolo culcată, cu hainele pe ea, până seara, când se dezbracă, ca de obicei, pregătindu-se de culcare. Dar, dimineața, ea nu se mai ridică să se îmbrace. Se afla, în sfârșit, în patul ei de suferință. Povestirea și prezentarea se apropiau de sfârșit, de punctul în care își găsiseră începutul și de la care pornise toată derularea narațiunii.

Așa trecură cele mai frumoase zile din miez de vară, fânul se pregătea de cosit, seara era frumoasă și împlinită, fiind încă, în mare parte, în picioare. Ziua ardea, aerul avea mirosul razelor de soare. Sub fereastra joasă a odăiței de lângă saună o tufă de urzici se înalță până la vedere, făcând ca lumina din cameră să aibă o tainică nuanță de verde, care se potrivea în mod ciudat și impresionant cu accesele obișnuite de tuse ale bolnavei ce zăcea acolo. În curând, pe brațele ei, care i se alungiră, cumva, între articulații, apăru o nuanță caracteristică acestei suferințe, încheieturile mâinilor și degetele subțiri i se subțiară și mai mult. De asemenea, pe fața ei apăru o expresie oarecum mai limpede și mai împăcată, trandafirii de pe pomeții obrajilor se înflăcărară pe tenul ei alb ca laptele, iar lungimea frumoasă a genelor deveni mai vizibilă, ca și cum un vis pașnic și atotcuprinzător ar fi tînjit după umbra lor.

Pentru că nu mai avea poftă de mâncare aproape deloc, fata începu să slăbească curând. Dar slăbiciunea ei nu ajunse niciodată în asemenea hal, încât să fi oferit ochiului o imagine respingătoare. Atâta timp cât ea fuse în stare să se ridice singură pe picioare din pat, mișcându-se încetișor, cu grijă, i se puteau vedea, prin cămașa subțire, formele trupului, care îi trădau feminitatea delicată. Iar pe față avea un zâmbet permanent; după asta, dacă nu după altceva, oricine putea să-și dea seama a cui fiică era ea. Chiar dacă era devărat că nici în acest loc – după cum nici în locurile de dinainte – nu exista nimeni care să-l fi cunoscut, la drept vorbind, pe tatăl său. Silja fusese considerată, în mod obișnuit, doar ca o servitoare care era angajată de colo colo. Iar acum era pe moarte. Asta putea s-o spună acum stăpâna pe față, atât femeii care puneau ventuze, în buche, turnându-i cafea, cât și Siljei înseși, la patul ei de suferință. Stăpâna îi spunea și cuvinte cucernice slujnicei sale muribunde, care asculta aparent binevoitoare, dar și cu un aer distras.

Silja se uita cu aceeași privire rătăcită la șorțul ei curat, care atârna la brăul stăpânei, peste fusta-i cenușie. Stăpâna nu-și adusese aminte să-l dea deoparte și spuse, când își dădu seama de asta: „Am luat de-acolo șorțul tău, pentru că l-am lăsat pe-al meu la spălat.” – „Luați-l fără grijă”, spuse Silja. Asta însemna o încuviințare evidentă, dar și o rugămintă. Data viitoare, oferindu-i cafea femeii care puneau ventuze, stăpâna îi explică

acest lucru mai apăsător, pentru că atunci purta și fusta Siljei. Și ea adăugă, atrăgând atenția asupra acestui lucru, că va trebui să încerce să obțină, cumva, o indemnizație, dacă va fi obligată să angajeze pe cineva în locul ei, chiar dacă n-ar pretinde nimic pentru îngrijirea ei.

„Nu s-ar părea să-i fi rămas bani din salariu nici fetei ăleia”, întrebă femeia care puneau ventuze, pentru că ea știa exact câți bani neridicați de la stăpâni avea Silja acum.

„Nu se ajunge prea departe cu ei, dacă are ceva mărunțiș”, spuse într-o doară stăpâna și nu-i mai turnă cafea celei care puneau ventuze.

Dar prin fereastra veche a cămăruței de lângă saună răzbăteau accesele de tuse până în curte, unde, pe iarbă, copiii din Kierikka, cu fețe mohorâte, își petreceau timpul construind câte ceva în joacă. Uneori trecea pe-acolo și stăpânul. Și cizmele lui se opreau din mers, iar pe fața lui apărea o expresie lejeră de plictiseală bărbătească, atunci când încerca să aprecieze, după auz, felul tusei. Stăpânul nu se dusese să-și vadă servitoarea. Deloc, pe tot parcursul bolii. Nici în duminica înmormântării „nu avu chef” să se ducă la biserică. Era destul dacă cei din familia Mäkipää și stăpâna se duseseră cu calul din curte.

Atunci nu mai exista tână Silja, dar acum ea mai era în viață. Spiritul ei trăia cea mai mare sărbătoare, într-o singură înălțătoare, într-o întruchipare ce se făcea tot mai transparentă, într-un trup ce cuprindea o lume nemărginită, din perspectiva ființei în care viața continua să jubileze tot mai intens. Acele elemente vii, sub formă de celule alungite, se adunau înde ele și apoi secretau ele însele acel țesut al lumii care le înconjură. Și, când forța vitală devenea mai intensă, era momentul să se împartă în două – un astfel de proces se petrecea cu o mare fierbințeală în focare, de-a lungul plămânului și a traheii, până în gât, precum și prin alte locuri ale acelei minunate creații a naturii care trăise și crescuse ca un corp distinct timp de douăzeci și doi de ani. Acesta era mersul absurd al vieții materiale. Când se însera, trupul omenesc se înfierbânta, suprafața lui era scuturată de friguri, până ce clipele nopții storceau fierbințeala sub formă de transpirație, prin porii pielii, scoțând-o la suprafață. Începând cu răsăritul soarelui, de-a lungul dimineții, această complexă alăturare de viață și moarte își lua un fel de răgaz. Și, pentru că atunci lumea largă dimprejur, ca și spațiul, ajungea la apogeu, spiritul își trăia simultan sărbătoarea singurătății.

Simțurile, aceste ajutoare aflate sub comanda spiritului, fuseseră și ele puțin perturbate în funcția lor. Simțul tactil și al percepției căldurii se diminuau chiar în timpul frisoanelor, gustul era alterat de flegma produsă prin acțiunea foarte intensă a microorganismelor, iar simțul olfactiv nu făcea decât să-i țină companie. Dar perfect funcționale mai erau cele mai nobile dintre ele: văzul și auzul. De fapt, ele deveniseră mai sensibile decât înainte. Iar în spatele lor funcționa creierul, în care toate impulsurile păreau a se deschide spre un oarecare punct situat cât mai înăuntru, care, cu toate acestea, era infinit, pentru că era incomensurabil.

Pe acoperișul de la intarea în saună, în locul gol dintre lemne, își făcuseră cuib rândunelele, al căror ciripit se auzea din zori și până-n noapte. Nu era departe cumpăna fântânii, în vârful căreia, aproape întotdeauna, stătea câte unul dintre cei mai dragi însoțitori ai bolnavei. Acestea i se ascuțise auzul pe măsură sau îi apăruse vreun „defect”, pentru că i se părea că deslușește în ciripitul acela al păsărilor un grai omenesc. Și intonația se potrivea conținutului – iar acest lucru nu se referea la felul în care oamenii sănătoși imitau partitura rândunecilor. Prin urmare, ele erau cei mai buni însoțitori ai săi, care îi întrețineau o stare de bine, fără a face vreodată aluzie la starea ei specială. Ele doar o chemau mereu, de-acolo din spatele ușii, dar câteodată se întâmpla ca vreuna din ele să se așeze o clipă într-un loc neașteptat, pe pervazul ferestrei de la cămăruță, și să rămână acolo un moment, în poziție verticală, astfel încât albul de pe bura ei să lumineze înăuntru. Dar această pasăre se mișca independent, urmându-și propriul drum, fără să pară că știe de fata bolnavă. Salutările și mesajele păsărilor soseau pe nevăzute.

În schimb, lumina se făcea văzută. Ea umplea tot aerul din dreptul ferestrei, căuta vreo umflătură în pătratul geamului, prin care se descompunea în multe culori, sau căuta o suprafață mai mare care deforma în mod straniu, micșorând sau măbind dimensiunile naturii ce se afla în spatele ei. Dar lucrul cel mai important era, totuși, bolta cerească, pe care fata ce zăcea în pat o putea vedea cu ușurință din locul său. Cumva, gândul său își găsi un punct de sprijin undeva pe-acolo... reuși să ajungă chiar mai sus... chiar până la miezul albastru, tot mai deschis-albastru, unde i se păru că se vede pe sine însăși mergând, mergând... până când aerul se încețoșă și simți o ușoară meșteală la cap. Și în urechi se stinse, pentru o clipă, glasul rândunicii. Multe dificultăți mai întâlnește în drum o ființă frumoasă și plină de speranțe, când își închipuie că trece prin momentele cele mai înalte al împlinirii speranțelor ei.

Pentru că trebuie să ajungă să se întâlnească cu această unică persoană care mai există pentru ea. Pe toți ceilalți îi simte deja îndepărtați: pe stăpână, care vine s-o îngrijească și s-o privească cu ochii ei mici și miloși și care acum e îmbrăcată cu toate hainele ei, pe copiii care vin în urma stăpânei și care stau acolo uitându-se cu gurile căscate la felul în care stăpâna o ajută pe Silja; de departe se aude spunând ceva și Santra Mäkipää, care vine cu argumentele sale că „nu-i așa că și dorința Siljei ar fi ca eu să fiu plătită la fel ca Silja, pentru că Silja are ceva bani adunați – pentru că eu am luat seama la vorbele stăpânei, ceea ce a însemnat că ar trebui să am oarecum milă față de Silja...”,

Toate se îndepărtează, doar o singură persoană vine din ce în ce mai aproape. În curând ei se vor putea întâlni, mai întâi ziua, în văzul celorlalți, iar apoi seara, între patru ochi, pe poteca dintre copaci, pe marginile căreia, pe rădăcini de mesteceni, se zăresc un fel de flori de orhidee, ușor alburii, puțin aplecate. Ei trec pe-acolo ca și cum n-ar atinge pământul... Tână Silja nu-și simte picioarele, ca și cum nu le-ar mai avea, s-ar zice că-i sunt umflate... și pe undeva s-ar părea că ceva îi lipsește și prietenului ei, o parte din picioare... o parte din plămâni. Atunci când gândul ei o luă într-acolo, fără să vrea, simți

din nou o amețeală, iar când trupul începu să-i fie scuturat de friguri, era deja seara destul de târziu. Dar eu sunt aici, în cămăruța mea. Nimic nu s-a întâmplat. Tocmai a fost aici stăpâna. Asta e o casă atât de stanie, în care eu m-am angajat atunci pe necugetate. Și iarna i-am ajutat pe cei care au dus războiul, mai întâi pe ei – iar apoi pe stăpânul din Teliniemi... Teama de durere, suferința sufletului, momente de veghe pe jumătate. Până când se termină noaptea – nu se mai poate ști a câta noapte.

Una dintre ele a fost, totuși, ultima, topindu-se într-o frumoasă dimineată de duminică. Într-o dimineată care, gândindu-mă acum, părea că a așteptat să-i vină rândul după toate celelalte dimineți. Aș putea să precizez luna și ziua și anul, dar acest lucru nu este necesar, el putând să trezească asocieri de idei nepotrivite.

Soarele răsări cam după ora trei și se rostogoli încet pe cer, să privească în sute și mii de curți și ferestre, să privească potecile, scările și chiar în interiorul odăilor, unde oamenii dormeau în paturile lor. Se uită și în cuibul păsărilor, unde chiar că nu se știa că era o dimineată de duminică, pentru că fiecare dimineată, îndeosebi dacă era însoțită, era tot un prilej de sărbătoare. Se uită și la lumea insectelor și la cea a micilor nevertebrate, și, când o mică insectă zburla nestingherită pe ici pe colo, într-o mare de raze, o rândunică se repezi triumfală, s-o apuce. Refractându-se în mii de feluri, razele soarelui reușiră să ajungă până sub suprafața apei. O vietate mică o luă repede înainte, vâslind cu râvnă din cili, în scopul supraviețuirii și a reproducerii speciei sale, dar atunci, prin câteva mișcări agile și grațioase, o înhăță un pește mic. Era un fenomen încântător în apa scăldată în soarele dimineții. Iar prin preajmă trecu un pește mare. Și, de multe ori, câte un pește mai mic dispărea printre fâlcile uriașe ale unui pește mare.

Pe undeva, întâmplător, se trezi un arhieru bătrân, atât de bătrân, încât era copilăros și docil, mai ales dimineata, după somn. El se uită un moment pe fereastra odăiței sale, stând în picioare în cămașa de noapte, privi această dimineată deosebit de frumoasă și tihnită gândindu-se la izbânda lui Dumnezeu în natură. Apoi, emoționat, suspină și se duse încet înapoi în pat. Cămăruța de colț a arhierului se afla în clădirea principală a casei parohiale, în locul în care soclul lipit cu grijă era cel mai înalt. Dar în odăița de lângă sauna de la Kierikka nu exista, totuși, nici un soclu; dacă vreodată s-ar fi întâmplat să fie pe-acolo vreo piatră unghiulară, aceasta se scufundase o dată cu terenul, în adâncul bogat al pământului. Buștenii de la bază putreziseră, fereastra se lăsase în jos... dar, făcând abstracție de toate astea, soarele pătrundea înăuntru până în patul muribundeii.

Silja, cea care se stingea acum, văzuse în cursul vieții sale tot atât de multe zile cu soare ca și alți oameni din țara ei. Dar factorul care își desăvârșea acum acțiunea lui distrugătoare nu suportă lumina directă a soarelui. Doar dacă lumina soarelui ar fi putut pătrunde din timp, ca o respirație, în toate țesăturile interioare ale acestei ființe omenești și să acționeze acolo așa cum o făcuse pe suprafața pielii! Dar lumina zilei nu pătrunde în mormânt – și acele ființe minuscule și alungite sunt mesageri ai mormântului. Pentru că mormânt înseamnă nu numai moarte, ci și viață.

Sărmana Hilma – mama acestei Silja – murise atinsă de aceleași ființe minuscule. Multe și diferite suferințe ale vieții o slăbiseră, ea neputându-li-se împotrivi. Silja nu avusese parte de astfel de suferințe aproape deloc, doar de stări scurte și trecătoare de durere, care și ele au căpătat, pe deasupra, o strălucire poetică. De altfel, în corpul ei, materia se degradase, făcând loc spiritului, cu considerație, acordându-i, într-un fel, mai mult spațiu. Sentimentul ei frumos de dragoste i-a cotropit toate gândurile, atâta timp cât a rămas conștientă. Și minunea cea mai mare, alcătuirea milostivă a naturii a făcut ca ea să nu înțeleagă deloc, nici mai târziu, că eu voi muri acum și că nu-mi voi putea împlini visurile. Dimpotrivă, își simțea sufletul care se stingea împreunându-se, în cele din urmă, cu sufletul prietenului ei, într-un mod miraculos și total. Acesta fuse un suflet frumos de bărbat, iar conștiința Siljei se pierdu atât de mult în ultima clipă de viață, încât, în cele din urmă, ea nu știuse dacă acesta fusese cu adevărat sufletul aceluși prieten al ei, cu care sufletul ei se unea astfel, sau o luase în brațe tatăl ei – închipuindu-și-l în deplinătatea forțelor sale, în puterea vârstei – pe ea, așa cum era acum, ținând-o în brațe și privind, în același timp, undeva departe, cu un aer eroic și victorios. Era bine, totuși...

Așa se termină povestea despre ultimul vlăstar dintr-un vechi arbore genealogic, care, întâmplător, se sfârșea atunci – dar așa se întâmplă întotdeauna în viață. Acești „arbori” nu sunt deloc la fel cu arborii din pădure. Nu există o moarte definitivă a unei familii; dacă am putea vedea cu ușurință prin vremuri, am vedea și „rămurele” trăind în continuare, din toate familiile. Cu siguranță că și cei din familia Salmelus luptă, câștigă și pierd, trăind în puterea vârstei și în anul acesta, în care eu am reușit să duc la bun sfârșit descrierea și povestirea aceasta. Adevărul este că, privind lucrurile cât mai de departe, noi toți suntem din aceeași familie și de aceea putem să ne respectăm unii pe alții și luptele pe care le ducem dintodeauna. Așa fiind, și tu, cel care vei citi povestirea asta într-un viitor îndepăratat, vei putea respecta, deopotrivă, și luptele noastre.

Această tensiune caracteristică luptei este doar un semn. Avem posibilitatea și obligația să reflectăm întotdeauna la conținutul și semnificația acestui semn.

Frans Eemil Sillanpää, Silja. Nuorena nukkunut eli vanhan sukupuun viimeinen vihanta (1931), în *Opere complete*, 5, Otava, Helsinki, 1988, pp. 272-283.

Traducerea în limba română de **Mila M. RĂIHĂ**
Studentă la Universitatea din Helsinki
și
Marilena ALDEA
Lector la Universitatea din Turku